

Plukovník doc. Ing. Karel Novotný, CSc.

ZVLÁŠTNOSTI PŘÍPRAVY A VEDENÍ OBRANY MĚSTA

Z hustoty měst a sídlišť v podmínkách evropského válčiště vyplývá, že jsou nedílnou součástí vedení bojové činnosti vojsk. Jejich význam vzrůstá především v obraně. Přirozené obranné vlastnosti měst a sídlišť, které lze ještě dále zvýraznit ženijními pracemi, z nich vytvářejí vážné překážky v postupu útočících vojsk. Velitelé a štáby všech stupňů toho musí při organizování obrany dokonale využít.

Z velikosti a rozlohy sídlišť a zejména měst v podmínkách evropského válčiště lze vyvodit, že jejich obrana bude v zásadě úkolem různých taktických stupňů. Použití vyššího organizačního celku, než je divize, k obraně města bude výjimkou. Naopak s úkolem obrany města divizí lze počítat v podstatě v každé obranné operaci vševojskové armády.

Z toho je zřejmé, že organizování obrany města či sídliště bude, ať již přímo (u velkého města), či nepřímo (u malých a středních sídlišť) součástí práce velitele a štábu vševojskové armády při přípravě, plánování a řízení armádní obranné operace zejména při určování výhodných čar obrany. Naproti tomu na taktických stupních může být obrana sídliště – města jejich rozhodující činností a zejména do praporu včetně bude často jejich jediným úkolem.

Přes tyto skutečnosti bude mít i nadále na organizování obrany měst a sídlišť rozhodující vliv velitelé a štáby vševojskové armády.

Vliv velitele a štábu armády na organizování obrany měst a sídlišť

Velitel vševojskové armády a jeho štáb se mohou na organizování obrany města, jak již bylo uvedeno, podílet buď přímo, nebo nepřímo. **O přímém podílu** lze hovořit tehdy, jestliže prvkům operační sestavy vševojskové armády, popřípadě pro její potřebu vyčleněnému úsilí letectva stanovuje velitel vševojskové armády konkrétní úkoly pro obranu některého města ve svém obranném pásmu. **Za nepřímý podíl** se v tomto příspěvku považuje stanovení důležitých čar a prostorů rozhodujících pro organizování a členění obranného pásma vševojskové armády do hloubky. Konkrétními čarami a prostory jsou myšleny:

- průběhy předního okraje jednotlivých obranných pásem,
- průběhy příčných obranných pásem nebo postavení,

- prostory budování obranných rajónů v hloubce obranného pásma armády,
- prostory, které je zapotřebí udržet, včetně obrany významného města,
- čáry zasazení k armádním protiúderům,
- zřízení a průběh zabezpečovacího pásma,
- prostory rozmístění jednotlivých prvků operační sestavy.

Jednotlivé čáry a prostory jsou vyjadřovány v zámyslu a také v úkolech jednotlivých prvků operační sestavy jmény zpravidla větších sídlišť, které uvedené čáry a prostory vymezují. Konkrétní úkoly jednotlivých prvků operační sestavy a způsob jejich plnění jsou obsahem komplexního rozhodnutí velitele vševojskové armády pro obrannou operaci.

Jak zámysl velitele vševojskové armády, tak jeho rozhodnutí jsou výsledkem ujasnění úkolu a zhodnocení situace. Ujasnění úkolu se uskutečňuje z hlediska nadřazeného, vzhledem k sousedům a z hlediska vlastního úkolu obsahově – věcně, prostorově a časově. Hodnocení situace pak z hlediska vlastních vojsk, protivníka, terénu, povětrnostních podmínek, vojenskopolitických podmínek v prostoru obranného pásma armády a možnost jejich využití.

Metodika a obsah provádění ujasnění úkolu a zhodnocení situace jsou všeobecně známy a kromě toho s tematikou příspěvku bezprostředně nesouvisí. Vzhledem k významu sídlišť pro obranu je však účelné upozornit alespoň na ty nejdůležitější otázky, jejichž řešením velitel vševojskové armády se svým štábem ovlivňuje organizaci obrany jak vcelku, tak u svých podřízených svazků.

Patří k nim zejména:

● **určit** na základě uskupení a pravděpodobného zámyslu útoku protivníka, popřípadě možných variant útoku nejvhodnější způsoby jejich zmaření obrannou činností vlastních vojsk,

● **stanovit**, jak jednotlivá sídliště mohou přispět k realizaci způsobů zmaření útoku protivníka; klady, popřípadě zápory, které to sebou pro celkové vedení obranné operace vševojskovou armádou přináší, tzn. jak využít kladů a potlačit zápory,

● **konfrontovat** způsoby maření útoku protivníka s obrannými možnostmi sídlišť a terénu, vyvozené závěry promítnout do zámyslu armádní obranné operace, zejména při určování důležitých obranných pásem, postavení a rajónů,

● **formulovat** v zámyslu a rozhodnutí pro obrannou operaci vševojskové armády zásady využití sídlišť a měst k jejich splnění:

- obecně, jak organizovat obranu sídlišť a měst,
- jak obranné vlastnosti sídlišť dále zvýraznit,
- jmenovitě stanovit sídliště (města), která lze využít jako ohniska odporu při budování jednotlivých obranných pásem, postavení a dalších již uvedených čar a prostorů,
- která sídliště (města), proč a jakou silou udržet,
- co udělá nadřazený a vševojsková armáda k udržení vytypovaných sídlišť a měst - včetně protiztečí a protiúderu k podpoře jejich obrany, co musí udělat jejich obránci,

● **stanovit** opatření materiálně technického zabezpečení obránců města také pro případ obklíčení.

Při organizování obranné operace vševojskové armády na vlastním území je nutné počítat i s možností využití jednotek domobrany z teritoria. O jejich významu a přínosu pro obranu měst svědčí mnoho příkladů jak z druhé světové války, tak z válek regionálních. Nesporně k největším příkladům obrany města také jeho obyvatelstvem patří obrana Volgogradu. Obrana vlastních domovů násobila síly obránců, znalost prostředí umožňovala bránícím se silám překvapivou a rozhodnou bojovou činnost, vedoucí nakonec až k rozbití a zhroutilí útoku protivníka.

Obrana na vlastním území umožňuje navíc připravit již v míru na základě vyhodnocení možných směrů napadení plány odražení protivníka a uskutečnit tomu odpovídající ženíjní úpravy terénu a sídlišť. Obrana na vlastním území s využitím domobrany a teritoriálních jednotek, ne-li znemožňuje, pak alespoň podstatně ztěžuje ovládnutí města z chodu. Současně ale vytváří i podmínky k tomu, aby vojska, která bojují s útočícím protivníkem na přístupech k městu, se pod ochrannými palbami sil zabezpečujících vlastní obranu města odpoutala a přešla k organizovanému plnění úkolů bezprostřední obrany města.

Při organizování obrany velkého města a formulaci tohoto úkolu vojskům musí velitel vševojskové armády a jeho štáb položit důraz již na obranu přístupů k městu s cílem maximálně využít palebných možností – odstřelu a současného použití palebných prostředků bránících se vojsk, jejich úderné síly, způsobit útočícím vojskům co největší ztráty a podle možnosti přivést jeho útok k zhroutilí ještě před městem, zejména při jeho obraně na vlastním území. Za tím účelem štáb vševojskové armády plánuje a organizuje obranu výhodných terénních čar, včetně využití malých a středních sídlišť na přístupech k městu. Kromě toho v závislosti na situaci zajišťuje ve prospěch vojsk bránících město již na přístupech provádění protizteči od sousedů. K zabránění ovládnutí města útočником z chodu musí být již v době bojů na přístupech k městu vyčleněny nezbytné síly pro organizování jeho včasné obrany a pro případnou likvidaci výsadek, které by útočník mohl při útoku na město použít. Na pomoc městu, popřípadě k jeho uvolnění z obklíčení, budou vševojskovou armádou zplánovány také protiúder, palebná i letecká podpora a je možné i použití vzdušných výsadek.

K bezprostřední obraně města budou vyčleněny odpovídající síly.

Vlastní obrana města

K obraně města může být vyčleněna síla až v hodnotě divize. Obranný systém města zahrnuje budování obranných čar a rájónů jak na přístupech k městu, tak uvnitř města. Obranných čar na přístupech k městu může být v závislosti na terénu několik. Obsazuje je zpravidla část sil, především mechanizovaných a tankových (třetina až polovina), určených pro obranu města.

Z toho vyplývá, že do zahájení bezprostředních bojů o město mohou být síly organizačního stupně – divize, která má město bránit, rozděleny na dvě části, a to na:

- síly pro boj na přístupech k městu,
- síly připravující bezprostřední obranu města.

Síly vyčleněné pro boj na přístupech k městu po splnění tohoto úkolu se stávají součástí obránců města a plní úkoly, které jim pro přímou obranu města stanoví velitel divize nebo pluku, který obranu města organizuje.

Při bojové činnosti na přístupech se šířky obranných pásem, hloubky bojových sestav a stejně tak vedení bojové činnosti řídí zásadami pro obranu v běžných podmínkách. Bojová činnost vojsk v obraně na přístupech musí především vytvořit podmínky pro

včasné organizování obrany ve městě. Poslední obranná čára může být vybudována na výhodné terénní čáře na okrajích města v závislosti na konfiguraci terénu. Obsazují ji jednotky předem určené k vnitřní obraně města.

Příprava, organizování a vedení obrany ve městě musí respektovat charakter uspořádání města a jeho výstavbu, včetně hustoty a druhu staveb. Za hlavní obrannou čáru bezprostřední obrany města lze považovat obrannou čáru probíhající po obvodu města. Je to dáno tím, že umožňuje vojskům ještě plné využití palebných vlastností zbraní a maximálně koordinované palebné ničení postupujících sil útočníka. Při boji ve městě to již není možné. bojová činnost se totiž v důsledku výstavby města přidržuje především komunikací a bránících se domů, bloků a čtvrtí. Tímto dochází k roztržení bojové činnosti na relativně samostatná střetnutí různě silných skupin bránících se vojsk s útočícími silami protivníka.

Oddělení jednotlivých skupin zástavbou domů znemožňuje nebo alespoň ztěžuje jejich vzájemnou palebnou podporu a palebnou podporu nadřazeným, většinou také nedovoluje využití účinného dostřelu jednotlivých zbraní. Tím více nabývá na významu dokonalá organizace paleb a využití „třetí dimenze“. Je třeba mít totiž na paměti, že překvapivá, sladěná a všemi palebnými prostředky, které jsou k dispozici, vedená palba na bezprostřední vzdálenost je vysoce účinná.

Vzájemné oddělení různě velkých skupin bloky domů a z toho vyplývající relativní samostatnost skupin spolu s možností různě hlubokého vzájemného prolnutí bránících se a útočících vojsk vyžadují zejména:

- schopnost každého samostatně bojujícího uskupení bránit se na všechny strany a vést případně po určitou dobu také boj v obklíčení,
- široké využití výbušných i nevýbušných zátarasů zejména v mezerách mezi jednotlivými uskupeními,
- zabezpečení jednotlivých uskupení vším potřebným pro bojovou činnost, především municí, potravinami, vodou a obvazovým materiálem,
- potřebu alespoň občasné výměny informací se sousedy a také s nadřazeným i jejich zajištění,
- vedení vysoce aktivní činnosti s využitím podzemí města k úderům do týlu útočících sil,
- možnost mít na všech řídicích stupních síly a prostředky, kterými bude možné ovlivnit bojovou činnost podřízených.

Těmto požadavkům musí také odpovídat bojové sestavy jednotlivých řídicích stupňů. V podstatě lze říci, že bojovou sestavu vojsk bránících město mohou tvořit:

- dva sledy a vševojskové zálohy,
- uskupení dělostřelectva,
- protitankové zálohy,
- uskupení jednotek PVO,
- speciální zálohy a skupiny, především ženijní, protipožární apod.,
- týlové jednotky.

Šířky a hloubky sestav budou v podstatě stejné jako při vedení obrany v normálních podmínkách. V závislosti na konkrétní situaci mohou být dokonce poněkud menší. Je to dáno především tím, že se v současné době rozhodným způsobem snižuje, ne-li vylučuje možnost použití jaderných zbraní, díky zvyšující se ochraně obránců domů

před účinkem konvenčních prostředků a dále také hustotou komunikací, které je třeba přehrazovat.

Většina sil tvoří první sled, jehož úkolem je vytvářet opěrné body čet a rot a obranné rajóny praporů, vymezené nejčastěji bloky nebo skupinami domů dislokovanými podél komunikací. K jejich přehrazení se organizují především boční a křížové palby ručních zbraní, PTRS, děl, tanků a BVP vyčleněných pro přímou střelbu. Není zvláštností, že tanky, PTRS a dělostřelectvo jsou k plnění těchto úkolů přidělovány do praporů a často také rot. Je účelné při obraně města posilovat jednotky zejména při přehrazování důležitých komunikací a křížovatek plamenomety. Při umísťování všech palebných prostředků a živé síly je třeba dokonale využít ochranných vlastností budov, včetně sklepů, popřípadě pater a střešních. Tanků lze použít také k vytváření samostatných léček.

Druhý sled, jehož základem budou vojska bojující na přístupech, může při obraně města plnit následující úkoly:

- připravit a zaujmout obranu v hloubce s úkolem ničit a zastavit pronikajícího protivníka,
- zesilovat obranu jednotek prvního sledu, pokud se ukáže potřeba,
- ničit výsadky protivníka, jeho diverzní průzkumné skupiny a další síly, které pronikly do hloubky obrany města,
- uskutečňovat protizteče,
- plnit další úkoly podle potřeby.

Vzhledem k omezeným možnostem manévru při obraně velkého města bude účelné vytvářet zejména u divize podle situace vedle druhého sledu navíc jednu nebo i dvě vševojskové zálohy v hodnotě do zesíleného praporu, popřípadě roty. Úkoly vševojskové zálohy budou obdobné, jako úkoly druhého sledu.

Hlavní část dělostřelectva divize se přiděluje jednotkám prvního sledu pro přímou střelbu. Podle potřeby lze ovšem rovněž vytvořit dělostřelecké skupiny jak u pluků, tak divize zejména k přehrazení prostorů, jako jsou náměstí, parky a k zabezpečení protiztečí.

Stejně jako v případě vševojskové zálohy je účelné vytvářet zejména u divize několik menších protitankových záloh – nejméně dvě, rozmístěných na směrech předpokládaného použití větších tankových sil útočícím protivníkem. Je výhodné zařazovat do nich také tankové jednotky.

Jednotky PVO divize je nutné umístit tak, aby mohly účinně bojovat s letectvem protivníka. Nejvíce se k tomu hodí okraje města, dominanty, parky, náměstí, nábřeží apod., které prodlužují dobu pro účinné vedení palby. Ruční prostředky PVO a PL kulomety je vhodné umísťovat na střeších. Vzhledem k omezeným možnostem prostředků PVO, také vzhledem k vzájemnému promíchání sestav obránce a útočníka nabývá na všech stupních na významu ničení vrtulníků a nízko letících letounů protivníka organizovanými palbami ručních zbraní.

Velkou pozornost je třeba věnovat zejména přehrazení mezer mezi jednotlivými opěrnými body a rajóny jak při zahájení obrany, tak mezerám, které vzniknou v průběhu obrany v důsledku činnosti protivníka. K plnění tohoto úkolu budou sloužit především ženijní zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací. Vedle ženijních jednotek je žádoucí, aby základní znalosti a dovednosti v zatarasování měly všechny jednotky. U veškerých zatarasů platí zásada jejich postřelování.

Týlové jednotky je třeba chránit sestavou vojsk. Vzhledem k obtížnosti manévru při zásobování jednotlivých prvků bojové sestavy je účelné zvyšovat u nich zásoby tak, aby byly schopny v případě potřeby vést bojovou činnost i delší dobu samostatně.

Hlavní zásady zabezpečení obrany města druhý vojsk a služeb

Činnost raketového vojska a dělostřelectva armády při obraně města v rámci armádní obranné operace může tvořit:

- palebná podpora vojsk na přístupech k městu,
- palebná podpora vojsk při obraně města, popřípadě palebná protipříprava při útoku protivníkem z dotyku,
- posilování vojsk bránících město dělostřelectvem s důrazem na jeho použití pro přímou střelbu,
- zásahy armádních protitankových záloh ve prospěch vojsk bránících jak přístupy k městu, tak město samo.

Vzhledem k omezeným možnostem manévru ve městě a předpokladu, že může být ještě dále zvýšen ničivými palbami protivníka, platí zásada umísťovat prostředky RVD mimo město nebo na jeho okraji a umožnit jim tak volnost plánovaného manévru v závislosti na konkrétní situaci. V souladu s plánovanými úkoly RVD ve prospěch obrany města je třeba pamatovat na vytvoření podmínek pro účinné řízení paléb.

Rovněž možnosti podpory letectvem při obraně města budou značně omezené. Je třeba totiž vidět, že při podpoře boje pozemních vojsk je letectvo do značné míry závislé na vlastním vyhledání pozemních cílů. Při hustotě městských staveb, jejich jednotvárnosti, špatné viditelnosti v důsledku výbuchů, prachu, dýmu a požárů je jakékoli navádění letounů a vrtulníků na cíle více než problematické. Kromě toho rychlost letounů a výška budov omezují zteče na pozemní cíle prakticky na minimum. Vzhledem k nerovnosti fronty a vzájemnému prolnutí sestav obránce a útočnicka je nebezpečí zasažení vlastních vojsk.

Za dané situace hlavními úkoly letectva při zabezpečování obrany města bude především:

- podpora vojsk bránících přístupy k městu,
- ničení sil protivníka, který se snaží město obejít nebo se přesunuje z hloubky,
- ničení cílů útočnického protivníka ve městě maximálně dvojicemi letounů při jejich navádění leteckými návodčími.

Činnost vojska PVO při obraně města bude součástí plánu použití vojska PVO v obranné operaci armády. Při organizování PVO vyjít z protivzdušné obrany města a činnost vojska PVO armády s ní sladit, aby bylo dosaženo maximálního efektu.

Ženíjní vojsko armády může činnost vojsk bránících město částí sil buď posilovat nebo v jejich prospěch podle potřeby zasahovat. Za hlavní jeho úkoly lze považovat práce na zvýšení odolnosti města, budování výbušných a nevýbušných zátarasů, případně speciální práce při odstraňování závalů, požárů vzniklých po palebných úderech útočnického protivníka.

Při obraně města je nutné věnovat značnou pozornost také organizaci spojení. Jeho zabezpečení budou si plně zabezpečovat bránící se vojska. Vzhledem k stínícím vlastnostem budov a různých průmyslových objektů bude omezeno především rádiové, radioreléové, troposférické a kosmické spojení (pomocí družic). Je rovněž problematické podpovrchové budování spojení (dlažba, asfalt, beton) a současně existuje velká zranitelnost povrchových či vzduchem vedených spojů, ať již palbou, závaly nebo jinak. Naproti tomu je možné využít rozhodujících prvků stálé telekomunikační sítě města. K jejich zajištění před zničením musí být zaměřena pozornost vojsk od okamžiku, kdy

se o obraně města začne uvažovat. Zvlášť příznivá situace pro využití současné telekomunikační sítě bude při obraně na vlastním území. V zájmu ochrany spojovacích uzlů míst velení před ničivými úderů protivníka je účelné umístit je v podzemních, podle potřeby ještě dále zpevněných objektech, jako jsou sklepy, tunely, metro, podzemní garáže apod.

Obrana města se promítne rovněž do organizace armádního týlu. Protože útočník se bude snažit město obejít nebo je obklíčit a postupně dobýt, je nutné členit prvky armádního týlu jak do hloubky, tak na jednotlivé směry. Jen tak je předpoklad včasného materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk, která na daných směrech působí. Současně však musí být zvolen prostor rozmístění armádního týlu tak, aby měl zásobování a odsunům odpovídající silniční zajištění.

Pro vojska armády, která jsou určena k obraně města, je třeba vytvořit takové podmínky, které jim umožní plnit úkoly i v obklíčení. V praxi to znamená vytvořit u divize (vojsk) bránících město zásoby hlavních druhů materiálu a posílit zdravotnickou službu etapou odborné lékařské pomoci, odsunovými prostředky apod. Při delším obklíčení se musí počítat s přísunem materiálu a popřípadě odsunem vzdušnou cestou.

Při organizaci technického zabezpečení obrany města v rámci armádní obranné operace je třeba zejména:

- organizovat technické zabezpečení autonomně a komplexně (evakuace, opravy, náhradní díly) podle jednotlivých směrů, včetně technického průzkumu – využit k němu střeš a půd budov,
- rekognoskovat, vyznačit a udržovat průjezdové odsunové osy,
- při rozmísťování prostředků technického zabezpečení divize i armády využít průmyslových a technických objektů města, případně jeho nejbližšího okolí,
- podle potřeby zesílit divizi bránící město částí armádních technických prostředků (o oddělení armádní opravárenské základny a komplexní evakuační skupinu),
- zabezpečit jednotky, útvary i svazek bránící město úplnou pohyblivou a dále ještě zvýšenou zásobou munice, složenou v praporech rajónech obrany, rotních opěrných bodech, palebných postaveních dělostřelectva a na předem připravených čarách zasazení PTZ,
- zvýšit plně pohyblivé zásoby osvětlovací a dýmové munice.

Rovněž při organizaci technického zabezpečení obrany města na vlastním území bude řada uvedených činností usnadněna, případně již dlouhodobě s předstihem připravována.

Z vojenskogeografického vyhodnocení vyplývá, že tematika obrany sídlišť a měst je v prostoru evropského válčistě velmi aktuální. Ukazuje se, že v obranném pásmu vševojskové armády může být kolem 10 měst, z toho jedno velikosti vyžadující ke své obraně hodnotu svazku. Tato skutečnost dokazuje, že problematika obrany města se musí stát nejen součástí práce velitele vševojskové armády a jeho štábu, ale především také teoretického rozpracování. Jen tak lze zajistit, že v případě potřeby bude řešení obrany města v rámci armádní obranné operace na odpovídající úrovni a v případě její realizace přinese také žádoucí efekt.

Ve svém článku jsem chtěl upozornit na význam této problematiky, nutnost jejího teoretického rozpracování a zvládnutí štáby armád. Dílčím rozvedením některých s obranou souvisejících otázek jsem se snažil přispět k řešení této problematiky jako celku.

